

PUNCTE COMUNE ȘI CONTRADICȚII ÎNTRE PARTIDELE POLITICE ROMÂNEȘTI DIN BUCOVINA (1911-1914)

Vlad Gafița

Résumé. La première guerre mondiale trouvait les roumains de Bucovine divisés en plan politique et partinique. Cette situation a été accentuée par les mesures du gouverneur militaire autrichien, Fischer, qui a commencé des actions brutales contre les toutes catégories sociales appartenant aux roumains de cette province. La lutte entre les nationalistes et démocrates a eu quelquefois des accents durs qui ont durés par toute la période de l'année 1914.

Divizarea în plan politic a românilor bucovineni a fost o trăsătură definitivă a vieții publice din ducatul Bucovinei și în primul deceniu al secolului al XX-lea. Chiar dacă a adunat, laolaltă, pentru un timp, curentele naționalist, conservator și democrat, Partidul Național Român din această provincie nu a reușit să păstreze unitatea partinică a românilor din Bucovina. Din numeroasele cauze ale acestei stări de fapt, ne vom opri, în materialul de față, numai asupra câtorva dintre ele.

Încă din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, Partidul Național Român din Bucovina a apărut și s-a dezvoltat ca o formațiune politică în interiorul căreia se manifestau două grupări și curente deosebite. Istoriografia românească recentă a pus în prim plan conflictul și contradicțiile dintre gruparea bătrânilor politicieni români – de nuanță conservatoare – și gruparea tinerilor politicieni naționaliști.

Dezamăgiți de atitudinea boierilor bătrâni în ceea ce privește apărarea intereselor naționale, noua generație din Partidul Național Român s-a separat în anul 1897, punând bazele unui partid de orientare naționalist-radicală. Doi dintre fruntașii acestuia, Iancu Flondor și George Popovici, opozanți reductabili ai conservatorilor aveau să devină chiar reprezentanți în Dieta provincială. Abordarea lor politică s-a distanțat de pasivismul practicat anterior de politicienii bucovineni, ea angajându-i pe tinerii deputați într-o luptă, cu accente adeseori dramatice, pentru apărarea intereselor românilor bucovineni. Acțiunile amintiților politicienilor vizau domenii diverse, de la cel general, național, la cele particulare precum școala, biserica, economia, cultura. Din nefericire, colaboraționismul de care au dat dovadă conservatorii români în relația cu autoritățile provinciale, de multe ori defavorabil situației propriilor conaționali, a făcut ca succesele tinerilor progresiști să fie relative sau parțiale.

Guvernatori ai Bucovinei, precum Friedrich Bourguignon, au dovedit multă abilitate în a întreține o permanentă stare conflictuală între grupările politice ale românilor din ducatul. Conservatorii erau sprijiniți în alegeri de către autorități, în schimbul a numeroase compromisuri pe plan național, în vreme ce naționaliștii trebuiau să suporte un tir continuu de acuzații, calomnii și invective.

Începutul secolului al XX-lea i-a găsit pe românii bucovineni scindați în plan politic, în ciuda eforturilor lui Iancu Flondor, devenit lider și purtător de cuvânt al

mișcării naționale, de a coagula grupările naționalistă și conservatoare. Acțiunea comună a acestora a fost, din nefericire, de scurtă durată, și nu suficient de puternică, pentru a rezista atacurilor concertate ale autorităților sau ale altor naționalități din Bucovina.

Posibilitatea reunificării Partidului Național Român devenea un deziderat din ce în ce mai îndepărtat, cu atât mai mult cu cât pe scena politică a ducatului apăruse un nou curent politic, numit „democrat” și condus de un politician extrem de abil: Aurel Onciul. Acesta a pendulat în permanență între o atitudine de îngăduință – atât față de boierii naționaliști, cât și față de cei conservatori – și o critică dură față de ambele tabere, subminându-le și slăbindu-le printr-o campanie de presă neloială și incorectă¹.

Prin promisiuni de natură socială și economică, Aurel Onciul a reușit să atragă de partea sa o bună parte a intelectualității rurale (învățători, preoți) și o serie de elemente burgheze. A încheiat chiar, în iunie 1904, un pact politic cu ucrainenii, germanii și evreii, numit „Tovărășie țărănească”, cu scopul declarat de a contribui la dezvoltarea provinciei prin înființarea de școli naționale, schimbarea legii electorale, crearea unei Bănci a Țării și a unor case de ajutor pentru țăranime, creșterea salariilor învățătorilor din mediul rural etc.². O asemenea formațiune eterogenă nu putea, desigur, să se înscrie în apărarea intereselor naționale ale românilor bucovineni, Aurel Onciul fiind unul din exponenții conceptului de „homo bucovinensis”. Propaganda făcută le-a adus democraților succese importante în alegerile dietale din 1904. Înfrânt, Partidul Poporal Național al lui Iancu Flondor, a ieșit, pentru o vreme, din prim planul vieții politice din Bucovina.

Punerea în aplicare a programului politic al „Tovărășiei Țărănești”, deși a avut aspecte pozitive precum „democratizarea vieții politice din Bucovina”³, a stat sub semnul unei politici nefaste față de interesele național-politice ale românilor bucovineni. Reformele din domeniile învățământului sau electoral au determinat pierderea, de către autohtoni, a rolului principal în viața politică a Bucovinei. O asemenea situație i-a așezat pe liderul democraților, Aurel Onciul, și pe cel al naționaliștilor, Iancu Flondor, pe poziții diametral opuse. Reconcilierea a venit abia între anii 1908-1910, când cele două formațiuni aveau să colaboreze în cadrul unui partid românesc de nuanță creștin-socială. Totuși, falimentul programului politic al democraților, alături de succesele politicii de divizare promovate de Viena prin compromisul electoral din 1910, l-au determinat pe Iancu Flondor să părăsească, din nou, viața politică și de partid, fără a se compromite.

Corpul electoral al ducatului era împărțit în cinci fracțiuni (română, ruteană, germană, poloneză, evreiască), situație ce s-a dovedit a fi extrem de nefastă pentru români, în special pe teren bisericesc⁴. După 1910, degradarea situației românilor bucovineni în raport cu rutenii, s-a accentuat. Rutenizarea bisericii ortodoxe din Bucovina devenise un fenomen îngrijorător, fapt ce a determinat numeroase proteste în rândul opiniei publice românești. În 1911 și 1912, naționaliștii autohtoni au trimis împăratului și guvernului de la Viena petiții cu 16. 400 și respectiv 46. 400 de semnatori. Aceste documente răspundeau paradoxalei acuzații de deznaționalizare a rutenilor de către români, cerând sprijinul autorităților pentru realizarea unei păci în plan bisericesc și național⁵.

Din nefericire asemenea acuzații, lipsite de orice temei, au fost susținute în mod public și în presă chiar de către Aurel Onciul. Rutenii s-au folosit de ideile acestuia, susținând, în fața autorităților provinciale și centrale, că românii le subminează existența

națională. Atitudinea lui Aurel Onciul a favorizat, în fapt, acțiunile guvernului împotriva românilor. Rutenizarea a fost aplicată sistematic în Bucovina, atât pe plan bisericesc, cât și în plan administrativ, judecătoresc și școlar⁶.

Cu timpul, din Fondul Bisericesc nu au mai fost alocate burse elevilor români, ci numai celor ruteni, de confesiune ortodoxă. O serie de înalți funcționari români din Bucovina precum al doilea locțiitor al guvernatorului, primii procurori din Cernăuți și Suceava, președintele Tribunalului Corecțional din Cernăuți, au fost declarați „inapți” și retrogradați pe funcții inferioare⁷.

Deși decisese să se retragă din viața politică, liderul naționaliștilor români, Iancu Flondor, era în permanență informat despre pericolele care planau asupra românilor bucovineni. În iulie 1911, comitetul executiv al Adunării Naționale Bisericești l-a informat în legătură cu petiția trimisă împăratului, document în care românii protestau față de rutenizarea bisericii lor naționale. Semnatarii documentului – Eusebie Popovici, Ștefan Saghin și Aurel Țurcanu – i-au cerut boierului din Storojineț să-i sprijine și să-i adune, laolaltă, din nou pe românii bucovineni⁸.

Dorința rutenilor de a-și crea o episcopie proprie a fost combătută cu argumente pertinente de către Constantin Hurmuzachi, în lucrarea *Chestia delimitării dieceselor naționale gr. or. din Bucovina*. El considera că raporturile etnografice din ducat nu permiteau o delimitare teritorială în dioceză ruteană și dioceză românească. Potrivit lor, înglobarea românilor în dioceza ruteană ar fi condus, treptat, la trecerea, ca ruteni, pe listele electorale, în timpul alegerilor⁹.

În anii 1912-1913, conflictul dintre naționaliști și democrați a căpătat accente extrem de dure, în special prin intermediul presei de partid. În publicația democratică „Foaia poporului”, invectivele, calomniile, injuriile nu erau îndreptate doar împotriva adversarilor politici, ci și împotriva unor instituții românești de prestigiu din Bucovina, precum: *Școala română*, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*¹⁰ etc. Campania de presă a democraților lui Aurel Onciul împotriva membrilor și simpatizanților Partidului Național Român trebuia să atragă simpatia autorităților austriece, îngrijorate de activitatea ferventă a „Ligii Culturale” a lui Nicolae Iorga în Bucovina. Liga a demascat, fără menajamente, politica antiromânească și proruteană a autorităților provinciale și centrale¹¹.

Pentru a le ameliora imaginea în ochii guvernului României, au fost trimiși la București, în 1913, deputații Isopescu-Grecul și Mihail Chisanovici. Primul venea în București din partea prim-ministrului austriac, contele Berchtold, deoarece, în numeroase rânduri, manifestase o atitudine favorabilă față de statul austriac. În plus, el avusese contacte anterioare cu politicienii români, fiind primit în audiență chiar de către regele Carol I. La rândul său, deputatul dietal Mihail Chisanovici era considerat de către guvernul de la Cernăuți drept un om cu importante relații la București¹². Cât privește opinia propriilor conaționali din Ducatul Bucovinei, aceștia îl priveau ca pe un politician lipsit de orice sentiment național, dedicat, pe deplin, guvernului provincial. Consulul român la Cernăuți, Georgescu, informa Ministerul de Externe al României, că „acest personaj”, împreună cu Aurel Onciul, nu scăpa nici o ocazie de a denigra, în Bucovina, statul român și pe cetățenii acestuia. Ca atare, i se recomanda guvernului de la București,

să nu-i mai ofere acestui cetățean austriac ajutor pentru gazeta lui Onciul, „Foaia poporului”, sau gratuități pe căile de transport din România.

Pentru a-și ascunde sau justifica acțiunile, autoritățile austriece au demarat o amplă campanie de dezinformare prin presă, cerând partidelor românești să dezmintă, în mod public, acuzațiile de rutenizare și de deznaționalizare aduse guvernământului provincial de către „Liga Culturală” a lui Nicolae Iorga.

Naționaliștii au emis un comunicat prin care declarau că Partidul Național Român nu a cerut nici o intervenție din străinătate (n. n. din România) și nici nu aprobă un asemenea demers. Respectând însă adevărul, ei au declarat că românii bucovineni sunt nedreptățiți față de ruteni. Partidul independent condus de Nicu Flondor, Isopescu-Grecul, Teofil Simionovici, nu s-a mărginit la o atitudine rezervată și decentă, precum cea a naționaliștilor, demonstrând, prin declarațiile liderilor, servilism față de guvern¹³. Cât privește poziția democraților, dorind să-și demonstreze loialitatea față de împărat și statul austriac, aceștia au dus o virulentă campanie de presă împotriva statului român.

Comunicatul naționaliștilor a fost falsificat de către guvern, făcându-l să semene cu declarațiile independenților și democraților. Documentul a fost trimis și dat publicității presei din Viena¹⁴. În 1914, înainte de începerea primului război mondial, atât la Viena cât și la Cernăuți, domina o stare de neliniște față de creșterea influenței României după războaiele balcanice și mai ales după încheierea păcii de la București¹⁵. Autoritățile centrale austriece și cele provinciale din Bucovina deveniseră extrem de suspicioase față de atitudinea României pe termen scurt și mediu. Starea de tensiune se accentua pe măsură ce în imperiul dualist soseau informații conform cărora statul român viza alipirea Bucovinei, Transilvaniei și Banatului. Ca atare, autoritățile române erau bănuite că trimit sau racolează spioni în Austro-Ungaria¹⁶. Fiecare cetățean român care vizita Bucovina era aspru supravegheat și controlat; nu puține au fost și arestările abuzive. Toate categoriile sociale, de la țărani la funcționari, din satele cu populație românească compactă din sudul Bucovinei, erau bănuite de legături cu România și urmărite permanent de organele de siguranță. Violarea corespondenței venite din Regatul României devenise o obișnuință. Românii bucovineni erau priviți ca potențiali adversari ai statului austriac, împotriva lor lansându-se o adevărată prigoană. Lua naștere, astfel, un sistem în care orice funcționar sau agent putea contribui la „opera de salvare a monarhiei” prin denunțarea românilor bucovineni ca iredențiști și trădători¹⁷.

Primii care intrau în această categorie erau, desigur, membrii și simpatizanții P.N.R din Bucovina. Făcându-și datoria de „patrioți austriece”, democrații lui Aurel Onciul, îi numeau pe naționaliști „trădători aserviți României”, atât în presă, adunări publice, cât și în Dietă. Conflictul dintre naționaliști și democrați a căpătat, uneori, accente violente. Astfel, în ședința din 14 iunie 1914, a comitetului permanent din Dieta Bucovinei, prezidată de mareșalul țării, baronul Alexandru Hurmuzachi, deputatul Aurel Onciul i-a „aruncat în ochi”, naționalistului Aurel Țurcanu, o bucată de hârtie sugativă. Modalitatea președintelui Partidului Democrat de a-și manifesta atașamentul față de Austria a fost aspru criticată de presa bucovineană per ansamblu, excepție făcând, desigur, ziarul „Foaia poporului”¹⁸. Publicațiile aparținând celorlalte naționalități au redat incidentul, nescăpând ocazia să critice statul român și guvernul de la București.

Deși majoritatea naționalităților din Bucovina erau divizate în plan politic, românii erau de departe cei mai dezbinați. Politicianismul era o trăsătură comună a partidelor românești din Bucovina, fapt ce producea, în permanență, confuzie în rândul conaționalilor. De pildă, ziarul „Allgemeine Zeitung” prezenta, în iunie 1914, dezbaterile din Dieta Bucovinei cu privire la vizita țarului Rusiei în România, la Constanța. Era adus în discuție și posibilul balans al politicii externe românești către alianța cu Imperiul Țarist. Publicația amintită considera că în Regatul României manifestările democraților și naționaliștilor români bucovineni nu erau luate în serios. De asemenea, se afirma ideea că vizita țarului la Constanța a produs un efect mai mare în Bucovina decât în România. Conform acestui ziar de limbă germană, temerile autorităților și presei vieneze legate de apropierea româno-rusă și de răcirea relațiilor cu Austro-Ungaria erau neîntemeiate și exagerate. Cu toate acestea, „incapabilul” guvern de la București era acuzat de ipocrizie atunci când venea vorba de apărarea drepturilor românilor din Ungaria¹⁹. Publicația amintită îl învinuia pe regele Carol I de joc dublu, aducându-se ca principal argument primirea cu fast a țarului la Constanța în același timp cu conferirea unei importante decorații contelui Czernin. Anexarea sudului Dobrogei de către România era considerată un act abuziv, regele fiind avertizat asupra pericolului rus în cazul înfrângerii Austriei. Se amintea chiar de posibilitatea nimicirii nației române în cazul încheierii unei alianțe cu Rusia. Într-o asemenea situație, spuneau redactorii ziarului, Viena, „salvatoarea națiunilor mici”, nu mai putea face nimic²⁰. De asemenea, dorința Bucureștiului de a vedea înfăptuită România Mare era de-a dreptul ridiculizată²¹. Cât privește, loialismul lui Aurel Onciul față de statul austriac, el era apreciat ca „pozitiv” în principiu, nu însă și suficient pentru a neutraliza acțiunile naționaliștilor români din Bucovina.

Începutul primei conflagrații mondiale i-a găsit pe românii bucovineni la fel de divizați și slăbiți în plan național-politic și partinic ca și mai înainte. Mai mult, capacitatea lor de exprimare avea să fi îngrădită de către administrația militară condusă de colonelul Fischer. Mulți reprezentanți ai preoțimii și învățătorilor rurali au căzut victime regimului militar, fiind considerați trădători, iredentiști și lipsiți de loialitate față de stat și împărat. Desigur, au existat și politicieni, precum Aurel Onciul, care s-au adaptat bine la noua situație. Coagularea forțelor naționale românești din Bucovina avea să se producă la finele războiului, pe fondul dezagregării imperiului dualist, în jurul unor lideri precum Iancu Flondor, Ion Nistor, Dionisie Bejan etc, acțiunile lor determinând unirea cu țara, unire râvnită de atâta timp și plătită cu sacrificii imense.

NOTE:

---

¹ Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina*, Rădăuți, Editura Septentrion, 2002, p. 197

² Idem, *Activitatea politică a lui Aurel Onciul (1904-1918)*, în „Analele Bucovinei”, II, nr.2, 1995, p. 277

³ *Ibidem*, p. 279

⁴ Mihai Iacobescu, *Bucovina*, în *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 355

-
- ⁵ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, fond *E2*, vol. 9, partea a II-a, fila 153
- ⁶ *Ibidem*, filele 150-151
- ⁷ *Ibidem*, fila 152
- ⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Iancu Flondor*, dosar nr. 9, fila 16
- ⁹ *Ibidem*, filele 32-34
- ¹⁰ Marian Olaru, *op.cit.*, p. 283
- ¹¹ Arhivele M.A.E, *fond cit.*, fila 144
- ¹² *Ibidem*, fila 146
- ¹³ *Ibidem*
- ¹⁴ *Ibidem*, fila 148
- ¹⁵ *Ibidem*, fila 141
- ¹⁶ *Ibidem*, fila 142
- ¹⁷ *Ibidem*, fila 143
- ¹⁸ *Ibidem*, fila 136
- ¹⁹ *Ibidem*, filele 137, 138; „Allgemeine Zeitung”, nr. 3470, Cernăuți, 14 iunie 1914
- ²⁰ *Ibidem*, fila 140
- ²¹ *Ibidem*, fila 139